

У чому була різниця між князями на Русі та королями у Європі в X–XIII століттях?
<http://likbez.org.ua/ua/v-chem-by-la-raznitsa-mezhdu-knyazyami-na-rusi-i-korolyami-v-evrope-v-h-iii-vekah.html>

Від моменту поступової християнізації та евангелізації Європи на руїнах Римської імперії, упродовж IV–X ст. на континенті формувалася нова система влади, відмінна від старої античної. Однією з важливих її ознак була сформована у Франкському королівстві, а від 800 р. – у Франкській імперії, чітка ієрархічна драбина, на котрій «розташовувалися» усі жителі тогочасного християнського світу. Вершину цієї ієрархії в різні часи посідали римський папа або імператори – володар західно-християнського світу, а також Східної Римської імперії (Візантії), котрий часто не сприймав будь-якої «імператорської конкуренції» в особі ще якихось імператорів. Натомість наступну сходинку посідали суверенні володарі, глави своїх династій у окремих країнах – *королі*, відомі в латиномовних джерелах під терміном *rex*. Право набуття такого статусу залежало в середньовічному світі від обох імператорів або пап. Помазання нового володаря на королівство означало входження «до сім'ї» християнських народів Європи із правом передання титулу та земель у спадок.

Слов'янський світ впродовж VII–X ст. плавно потрапляв під впливи усіх трьох сил. Мешканці Польщі, Чехії, Словаччини, Хорватії, Словенії, частково України і частково Білорусі відчували вплив західних традицій, в основі яких часто були протиріччя папи з імператором Священної імперії (після 962 р.). Натомість жителі Сербії, Греції, Болгарії, Македонії, Чорногорії, більшої частини України, більшої частини Білорусі та абсолютно більшої частини Центральної Росії увібрали східні традиції, що прийшли з Константинополя та підконтрольних імператорові Східної Римської імперії земель.

Статуетка Карла Великого

Втім, ця друга група країн, їхні правителі, титуловані на свій характерний для кожної з них манер, а також представники усіх прошарків суспільства систематично контактували і з західним світом через участь у купецьких місіях; паломництві до святих місць, які не ділили на «католицькі» і «православні»; мандрівки; переселення; шлюби тощо. Західноєвропейські автори джерел прекрасно знали про добре розвинуті міські центри Сходу, серед іншого на території держави, відомої під назвою Русь (Руська земля), значна частина якої – теперішня Україна.

Традиційно для слов'янського світу, в якому осіла скандинавська за походженням династія Рюриковичів, володаря громади називали *князь*. Ця назва побутувала й у інших країнах слов'янського світу, втім після хрещення і визнання протекторату римського папи або німецького імператора ці правителі (польський, чеський, угорський і ін.) стали титулуватися *королями*, що в суспільній ієрархії західного світу трактувалося вищим від *князя*. Титулом *король* вони уподібнювалися до франкського володаря Карла Великого († 814), якого мали б наслідувати у титулі і діяннях, котрий був прикладом ідеального володаря.

Для князів Русі, які хрестилися зі Східної Римської імперії, отримали духівництво, книги, морально-етичні настанови, приклад та досвід переважно з грецьких і болгарських земель, не було принциповим вивищувати свій міждинастичний статус у титулах, хоча часто до них грецькі автори використовували доволі поширений термін *архонт*, тобто – володар-суверен. Для Заходу вони залишалися самодостатніми правителями на своїх територіях. Втім

упродовж X–XII ст. відносно небагато Рюриковичів стали «головними героями» західних джерел. Увага зверталася на найвідоміших, найавторитетніших та найславетніших князів, щодо яких при описі їхніх діянь слід було вжити відповідні до західних традицій титули.

Сім'я київського князя Ярослава Володимировича “Мудрого”

Так, декілька з руських князів наведеного проміжку часу іменувалися в хроніках, анналах, історіях *rex* – «король», хоча з точки зору західного права такими звісно не були, адже не отримували від папи чи німецького імператора королівських регалій, не визнавали їхнього протекторату над собою, не були звісно помазані на королівство. За хронологією *королями* і *гегемонами* (на грецький манер) на Русі називалися київські володарі **Ігор Рюрикович** († 945, на сторінках праці Саксонського анналіста, у хроніці Сігіберта і ін.), **Володимир Святославович** († 1015, у праці Тітмара Мерзербурзького XI ст. і Саксонського анналіста XII ст.), **Святополк Володимирович** († 1019, на сторінках праці Саксонського анналіста XII ст.), **Ярослав Володимирович «Мудрий»** († 1054, на сторінках праці Тітмара Мерзербурзького XI ст., Саксонського анналіста XII ст., Аноніма Галла XII ст. та графіті храму св. Софії у Києві), київський та волинський володар **Ізяслав Мстиславович** († 1154, у праці Саксонського анналіста XII ст.), **Ярослав Володимирович** з Галича († 1187, у праці Іоанна Кіннама XII ст.) та **Роман Мстиславович** – волинський та галицький володар († 1205, на сторінках праці Теодора Скутаріота XIII ст.).

Романський портал церкви св. Пантелеймона XII ст. в Галичі, збудованої князем Романом Мстиславовичем

Безумовно усі перелічені вище особи були добре знані за межами власних земель не тільки за рахунок матримоніальних зв'язків із сусідами, а й як союзники, впливові політики та воєначальники. Інтерес деяких з них на Заході сягав Франції, Священної (Німецької) імперії і англосаксонських королівств у Британії. Титул *rex*, яким їх ушанували іноземні західні автори, радше свідчив про прийнятну для західної традиції формулу означення впливового суверена, якого треба зайвий раз вивищити серед інших, похвалити, додатково підлестити тощо.

У XIII ст. руські князі продовжували періодично називатися в західних джерелах *королями* за відсутності, природно, фактів вінчання на королівство, адже для Рюриковичів це було просто непотрібно. Так, ще до офіційного коронування Данила Романовича наприкінці 1253 р. він разом із молодшим братом **Васильком** († 1269) у папських посланнях їм адресованих ще з 1246 р., називалися *королями*. Так само у західному історіописанні титулується син короля Данила **Лев** († 1301), якого, як відомо, не було вшановано окремим королівським вінчанням.